سُفالینه

نشریه سفالینه

www.syssofalinehjournal.ir

بررسی طرح و نقش فرش بیجار در عصر معاصر

فاطمه اکبری [۱]، سمیه خسروی [۲*]

[۱] دانشیار، گروه فرش، دانشکده فرش، دانشگاه هنر اسلامی تبریز، تبریز، ایران.

[۲*] (نویسنده مسئول) گروه فرش، دانشکده فرش، دانشگاه هنر اسلامی تبریز، تبریز، ایران، s. khosravi@tabriziau.ac.ir

اطلاعات مقاله

مقاله پژوهشی

شماره ۱

دوره ۱

صفحه ۰۷ الی ۳۵

تاریخ ارسال مقاله: ۱۴۰۳/۰۱/۲۸

تاریخ داوری: ۱۴۰۳/۰۴/۰۴

تاریخ صدور پذیرش: ۱۴۰۳/۰۹/۱۶

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۱/۰۱

کلمات کلیدی

فرش بیجار،

طراحی فرش،

ساختارشناسی،

طرح،

رنگ.

ارجاع به این مقاله

اکبری، فاطمه، & خسروی، سمیه. (۱۴۰۱). بررسی طرح و نقش فرش بیجار در عصر معاصر. سفالینه، ۱(۱)، ۷-۳۵.

dorl.net/dor/20.1001.1.۲۴۷۶۳۴۱۱.۱۴۰۱.۱.۱.۵.۲

dx.doi.org

چکیده

فرش بیجار از دیرباز به دلیل استحکام و تراکم بالای بافت، دارای شهرت جهانی بوده است. این فرش دردوره قاجاردوباره احیا و شروع به شکوفایی نمود. دستیابی به یک شناخت کلی از فرش بیجار، مستلزم شناخت طرح‌های آن است؛ انواع طرح‌های فرش این منطقه عبارتند از: ماهی، مینا خانی، سمنبرخانوم، لچک ترنج، اسلیمی دهن اژدری، گلدانی، گل و بلبل، باغی، بید مجنون، دارو گل، شگارگاه، گلفرنگ و گلفرنگ مستوفی که برخی ازاین طرح‌ها همچون بید مجنون و باغی دیگر دراین منطقه بافته نمی‌شود. مهمترین محور این مقاله معرفی فرش بیجار در عصر حاضر و دستیابی به شاخصه‌های طرح و رنگ آن در دوره معاصر است. در این تحقیق که با تکیه بر مطالعات کتابخانه‌ای و میدانی انواع طرح‌های فرش بیجار در دوره معاصر جمع‌آوری و مورد مطالعه قرارگرفته است. همخوانی این طرح‌ها با فرهنگ بومی و سنتی و سلیقه مردم این منطقه مورد بررسی قرار گرفته است. با گذشت زمان، عدم رعایت اصول طراحی در فرش به نوعی با فرهنگ این منطقه عجین شده و اکنون این بدعت در میان قالیبافان مورد پذیرش قرار گرفته است. انواع رنگ در فرش‌های این منطقه متأثر از فرهنگ مردم منطقه است و با عقاید آنها سازگاری دارد. حضور طرح‌های جدید و استقبال از آنها در بین مردمان منطقه به جهت تناسب آنها با سلیقه آنان بوده است.

اهداف پژوهش:

۱. شناخت فرش‌های معاصر بیجار و انواع طرح و نقش‌های متنوع فرش در این منطقه.

۲. شناخت ساختار طرح‌های فرش معاصر بیجار از طریق تطابق آن‌ها با اصول طراحی سنتی.

سؤالات پژوهش:

۱. ویژگی‌های طرح‌های فرش بیجار چیست؟

۲. شاخصه‌های رنگ‌بندی فرش در منطقه بیجار چیست؟

2716-9987/ © 2022 Islamic Art Press. This is an open access article under the CC BY license (http://creativecommons.org/licenses/BY/4.0/)

OPEN ACCESS COPE

مقدمه

شهرت و آوازه جهانی دستبافته‌های ایران را باید مدیون طرح و نقش آن دانست. طرح‌ها و نقش‌ها درطی قرون و اعصار از نسلی به نسلی دیگر منتقل شده و بر روی دستبافته‌ها نقش بسته‌اند. در این میان جنبه‌های هنری فرش دستباف ایران، که نمود کاملی از هنر ملی این سرزمین به شمار می‌رود، اغلب حول طرح و نقش زیبای آن مورد مطالعه قرار می‌گیرد. این نقوش در بستر زمان دچار تغییراتی شده و یا به همان صورت به نسل بعدی منتقل و درکانون‌های مختلف بافندگی ایران همیشه مورد استفاده قرارگرفته است. بیجار شهرکوچکی دراستان کردستان، واقع در غرب ایران است و به عنوان یکی از مهمترین کانون‌های فرشبافی است که به داشتن فرش‌های محکم و دارای تراکم بافت شهرت دارد.

شناخت فرش بیجار مستلزم شناخت طرح‌های آن است؛ انواع طرح‌های فرش این منطقه عبارتند از: *ماهی، میناخانی، سمنبرخانوم، لچک ترنج، اسلیمی دهن اژدری، گلدانی، گل و بلبل، باغی، بید مجنون، دارو گل، شگارگاه، گلفرنگ و گلفرنگ مستوفی* که برخی از این طرح‌ها همچون بید *مجنون و باغی* دیگر در این منطقه بافته نمی‌شود. شناخت دقیق این طرح‌ها مستلزم داشتن دانش و ابزار مناسب با آن است، و از سوی دیگر در مورد شاخصه‌های رنگی آن نیز باید اطلاعات لازم را در دست داشت. اما اهمیت و ضرورت این تحقیق آشنایی با فرش‌های بیجار و شناخت طرح‌های زیبای آن است؛ برای دستیابی به این شناخت از منابع مکتوب و میدانی بهره گرفته شد تا طرح‌های فرش در منطقه بیجار مشخص گردد.

در این تحقیق طرح‌های مورد استفاده در این منطقه مورد تجزیه و تحلیل واقع شده است و از جمله این یافته‌ها می‌توان به رعایت اصول طراحی در فرش معاصر بیجار اشاره نمود. در حوزه میدانی تحقیق، با دو تن از کارشناسان طراحی این قسم فرش مصاحبه و از دانش آنان بهره‌گیری شده است. سعید رونقیان تبریزی، محقق و پژوهشگر فرش دستباف و بافته‌های سنتی و خانم نسرین خدابنده‌لو یکی از طراحان جوان و با آتیه بیجاری است که هم اکنون با شرکت جابر نیا در بیجار همکار هستند و شراکت دارند.

بررسی پیشینهٔ پژوهش نشان میدهد تاکنون اثر مستقلی با این عنوان به رشتهٔ تحریر درنیامده است لذا نگارنگان برآنند تا با تکیه بر نمونه‌های موجود بررسی مختصات فرش بیجار در دوره معاصر بپردازند. پژوهش حاضر به روش توصیفی و تحلیلی و با تکیه بر مشاهده میدانی طرح های موجود و بررسی دقیق داده‌های منابع کتابخانه‌ای به بررسی این مقوله بپردازد.

۱. معرفی عمده‌ترین طرح و نقش‌های فرش ایران

۱/۱. ماهی

دسته مهمی از طرح‌های ایرانی را که تقریباً در سراسر ایران پراکنده است با نام قدیمی‌تر **هراتی** و نام جدیدتر و محدودتر **ماهی درهم** می‌شناسند. این نقش از اواخر دوره تیموری(قرن ۹ه.ق) و درتمام دوران صفوی مورد استفاده

بافندگان بوده است و از آنجا که در دوره تیموری و در هرات رواج یافت بدان هراتی نیز گفته‌اند. هرچند ریشه لغوی واژه **ماهی درهم** و اینکه چگونه در نقش رایج گردیده است، مشخص نیست (دریایی، ۱۳۸۶: ۱۳۰). طرح ماهی درهم مبنی است بر تکرار یک واگیره در طول و عرض فرش و ساختار کلی این طرح از یک مربع یا لوزی به نام حوض تشکیل یافته است که تصویر لوزی سمبل و نمادی از حوض یا استخر و یا حتی گل است. وسط آن نیز سمبل آب حوض (همان حوض آب) و برگ‌های خمیده نقش بسته که تداعی کننده همان ماهی حول مهر است. گاه این برگ‌ها ۴ عدد و گاهی ۲ عدد وگاه به جای ماهی، مرغ (در دستبافته‌های فراهان) به کار برده می‌شود.

این طرح اکثراً به صورت لچک وترنج بافته می‌شود. روش متداول بافت این طرح از روی قطعه فرشی که الگو نام دارد صورت می‌گرفته، اما اکنون بر روی کاغذ شطرنجی منتقل شده است. امروزه در بیجار ماهی درهم انواع مختلفی دارد:

- ماهی درهم چند متن؛
- ماهی درهم - زبیده؛
- ماهی درهم میرک؛
- ماهی درهم حلوایی.

۱.۲.لچک ترنج

تاریخ ورود طرح ترنج در قالی به درستی مشخص نیست و در این مورد نظریات گوناگونی ارائه شده است؛ برخی چون یساولی (۱۳۷۰) و آذرپاد (۱۳۷۲) با مشاهده لچک وترنج برروی جلد کتاب، بر این باورند که این طرح ابتدا بر روی جلد کتاب ایجاد شده و سپس قالیبافان آن را اقتباس کرده و برروی فرش بافته‌اند در مقابل این نظریه آرتور - پوپ ایرانشناس شهیر- معتقد است: «واین نوع طرح قالی (قالی ترنجی) مانند هرکار هنری و در خور توجه ایرانی سابقه‌ای بس دراز دارد، بسی دورتر و فراگیرتر ازآنچه در پیش درآمد بلافصل هنر کتاب آرایی بود (پوپ،۱۳۸۷:۲۶۳۷). لچک نیز شکل چهارم ترنج است که در چهار گوشه فرش بکار رفته است (آذرپاد۱۳۷۲:۱۱۶). با وجود اینکه تا پیش از دوره صفوی، فرشی با نقش ترنج یافت نشده است، ولی به نظر می‌رسد ترنج نقشی بسیار قدیمی‌تر وکهن‌تر باشد که باید ریشه آن را در فرهنگ و هنر باستانی ایران جستجوکرد.

۱.۳.اسلیمی

نقش اسلیمی با تزئینات منظم و مبتنی بر اصول هندسی، یکی از عناصر شاخص تزئینات آثار هنری ایرانیان در دوران پس از اسلام است، که اکثراً فضایِ کار و متنِ خلوتِ طرح را پر می‌کند (دریایی،۱۳۸۲:۳۴). این طرح نیز نماد درخت است. به همین دلیل در اسلیمی، طرح قوی و خشن است. در ایران پیش از اسلام نیز این طرح به صورت ساده به کار می‌رفته است؛ این نگاره حتی در سفالینه‌های سفال سازان شهر ری در قرن ۶ نیز به کاربرده شده است. برخی هنرمندان این طرح را چون در آثار یونان و کارهای تزیئنی اوایل امپراطوری رم دیده‌اند آنرا گروتسک می‌نامند. در ایران، تنها از

قرن ۹ ه.ق، اسلیمی در مقیاسی وسیع و در بیشتر رشته‌های هنری ایران مانند قالیبافی، زری‌بافی، تذهیب و مینیاتورو... به کار می‌رود (آذرپاد،۱۳۷۲:۱۳۲).

۱.۴. اسلیمی دهن اژدری

معروفترین اسلیمی‌ها، در انتهای خطوط اسلیمی دو خط با زاویه خاص بصورت دو شاخه و گردشی آراسته به گل‌های ریز از یکدیگر جدا می‌شوند، به نحوی که آنرا به دو فک باز دهان اژدهای افسانه‌ای تشبیه نموده‌اند. روی دو شاخه اسلیمی جوانه‌هایی نقش می‌شود که بیشتر اسلیم نامیده می‌شود (آذرپاد،۱۳۷۲:۱۳۴). *اسلیمی دهن اژدری* معمولاً برای جدا کردن فضاهای اصلی، همچون لچک و ترنج و سرترنج و طراحی قاب‌ها بکار می‌رود و یا به صورت ساقه اسلیمی در متن فرش کاربرد دارد.

۱.۵.گلدانی

گلدانی، نقشی کهن در هنرها و صناعات ایران بوده است. سیروس پرهام در هنگام بررسی نقش ناظم، بحثی مفصل دارد که عنصر و نقش گلدان در آن از جهات قدمت - به ویژه تغییر و تکامل آن - حائز اهمیت فراوان است. از آن جمله است عصر سرو-گلدان و دو دوره تکاملی آن و جریان دگرگونی سرو- گلدان به سروگلزار هزار گل (پرهام، ۱۳۷۸: ۳۱۷).

پوپ در اثر معتبر خویش، یعنی کتاب *سیری در هنرایران*، به شرح طرح گلدانی پرداخته است «در پایان سده دهم هجری یک گروه قالی پیدا شد که بسیار شاخص و اصیل بود و از بعضی جهات از سنت قالیبافی جداست، هرچند که از نظر خصوصیات، کاملاً ایرانی

است و شاید هم درخشانترین جلوه این هنر باشد، این گروه را عموماً قالی‌های گلدانی نامیدند» (پوپ، ۱۳۷۸:۲۷۲۱).

قالی‌های گلدانی مربوط به زمان شاه عباس صفوی بوده که از زمان صفوی تعداد اندکی از این قالی‌ها باقی مانده است. این طرح در دوران قاجار دوباره بافته شد.

۱.۶.طرح گل و بلبل

یکی از زیر شاخه‌های طرح گلدانی طرح گل و بلبل است. اساس گل و بلبل، طرح گلدانی است که در دو طرف آن به جای دسته گلدان نقش پرنده کار شده باشد و از درون گلدان نیز گل‌های فراوان رسته باشد؛ گلدانی ظل‌السلطان نیز نامیده می‌شود (وکیلی،۱۳۸۲:۷۸). این طرح یک طرح واگیره‌ای بوده و وجه تسمیه آن از نام ظل‌السلطان (سایه شاه) مسعود میرزا، شاهزاده قاجاری (فرزند ناصرالدین شاه) که در اواخر قرن نوزدهم بر مناطق جنوبی ایران - خصوصاً اصفهان - حکومت می‌کرد گرفته شده است (استون، ۱۳۹۱: ۲۳۵).

۱.۷.دار و گل

این طرح نیز یکی از زیرشاخه‌های گلفرنگ می‌باشد. "دار" در زبان کردی به معنی درخت است. این طرح یکی از طرح‌های اصیل در بیجار است که امروزه نیز بسیار مرسوم می‌باشد. اساس این طرح بر استفاده از گل محمدی است. *دار و گل* هم به صورت لچک و ترنج و هم به صورت ترنج بدون لچک به کار رفته، به گونه‌ای که از شاخه‌های اصلی و ضخیم‌تر درهم تنیده که نقطه آغاز آنها می‌تواند از لچک و یا ترنج و یا حتی بدون اتصال دور ترنج تنیده شده و پوشیده از شاخه‌های فرعی نازکتر و انواع گل و برگ و... است. زمینه اینگونه طرح‌ها سفید، لاکی، آبی هوایی و در گاهی موارد شتری می‌باشد. رنگ گلها نیز قرمز یا ملهم از طبیعت است. حاشیه نیز به صورت گل گوشه یا گل فرنگ می‌باشد.

۱.۸. طرح ختایی

در ارتباط با وجه تسمیه ختایی دلایل بیشماری، بدون ذکر ادله تاریخی بیان شده است. برخی بر این عقیده‌اند که چون منشأ این طرح‌ها شهر ختن یا ختا بوده است، به ختایی مشهور شده‌اند؛ گروهی دیگر به واسطه عدم تطابق این طرح‌ها با طبیعت آنها را ختایی دانسته‌اند (یساولی۱۳۷۲:۹۶). برخی دیگر نیز آن را مشتمل بر نقش گل‌ها و ساقه و برگ‌هایی می‌دانند که نمونه آنها در طبیعت نیست لیکن آنها را می‌توان با الهام و گرته‌برداری از گل‌های مختلف آورد (وکیلی،۱۳۸۲:۲۷).

۱.۹.طرح شاه عباسی

گل‌های شاه عباسی در کنار سایر نقش‌های رایج در طراحی قالی مثل نگاره‌های اسلیمی، ختایی، جانوری، گلدانی و تصویری بکار می‌رود. گل‌های شاه عباسی ممکن است بصورت انبوه و یا معدود متصل و بندی و یا افشان نقش‌پردازی شوند، گاهی نیز درکنار لچک و ترنج قرار می‌گیرد و در بعضی فرش‌ها تنها با ترنج ترسیم می‌شود (وکیلی،۱۳۸۲:۲۸). اساس شکل و ترکیب گل شاه عباسی را می‌توان از یک گل کوچک مرکزی دانست که گلبرگ‌های دیگری حلقه‌وار به دور آن متصل‌اند، تعداد این گلبرگ‌ها به اندازه سطح مورد نظرتعیین می‌گردند (وکیلی،۱۳۸۲:۲۷).

۱.۱۰.طرح‌های شکارگاه

استفاده از نقش‌های تصویری جانداران، پیش از اسلام در بین اصحاب هنر نقاشی و قالیبافی متداول بوده است. در دوره اسلامی نیز پیش از چند سده رکود و بعد از بنیان مکاتب هنر، نقاشی‌های مینیاتوری رایج می‌گردد که در دوره صفوی و حکومت شاه عباس به اوج خود رسید (وکیلی،۱۳۸۲:۱۰۱).

بنیان اصلی این طرح نمایش صحنه‌های شکار و شکارگاه است. صحنه شکار بیشتر کوشش انفرادی شکارچیان را مجسم می‌کند. شکارچیان سوار بر اسب هستند و به نیزه و شمشیر و تیروکمان مسلح‌اند (ادواردز،۱۳۸۲:۱۴). این سوارکاران مشغول شکار آهو یا سایر حیوانات از جمله شیر، گرگ، خرگوش و... هستند. تصویر حیوانات و شکارچیان گاه به صورت قرینه و گاهی بدون تکرار در زمینه فرش بکار می‌روند (وکیلی،۱۳۸۲: ۱۱۱). تزیینات حیوانی که در بسیاری از طرح‌ها

نقشمایه بوده‌اند در این طرح به نقطه اوج خود می‌رسند؛ طرح زمینه روی لچک‌ها نیز به گونه‌ای ظریف به همراه گل و حیواناتِ کوچک جثه تکرار می‌شود. مناظر جنگل،مرغزار، چمنزار، شکل اشیا، حیوانات، درختان و حتی ابعاد آنها در این طرح اغلب جنبه تخیلی دارند (دانشگر،۱۳۷۶:۳۴۳).

۲.طرح و نقش فرش بیجار در دوران معاصر

در این بخش، طرح و نقش فرش بیجار – با توجه به چهارچوب مفهومی‌ای که در بالا آمد - مورد تحلیل و ارزیابی قرار خواهد گرفت. لازم به توضیح است که غرض از معرفی طرح‌های فرش ایرانی در بالا ارائه تعریف اهم طرح‌های فرش ایرانی به منظور آشنایی مختصری با آنها بوده و از سوی دیگر ارائه چنین پیش زمینه‌ای برای معرفی و شناخت طرح‌های فرش بیجار نیز ضروری می‌نمود.

۲.۱.ماهی

طرح ماهی در اکثر مناطق دارای حوض بوده، اما در بیجار این طرح بدون حوض بافته می‌شود (طرح شماره ۱).

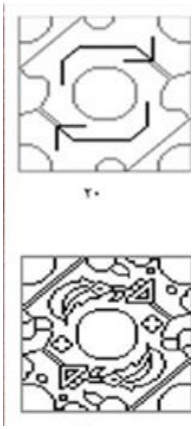

طرح شماره ۱. (منبع نگارندگان) دراین تصویر، طرح خطی ماهی درهم بیجارکه بدون حوض و دو ماهی حول آن می‌باشد ترسیم شده است این طرح به صورت قرینه آینه‌ای تکرار می‌گردد

تصویر شماره۱. ماهی درهم ۵متنه، دوذرعی، بافت بیجار، سال: معاصر (منبع نگارندگان)

طرح ماهی در بیجار انواعی دارد که به شرح زیر می‌باشد:

۲.۱.۱.ماهی درهم چند متنه

این نوع ماهی درهم دارای ترنج لوزی و لچک مثلث قائم الزاویه است، زمینه هر یک از متن‌ها از لحاظ رنگ با یکدیگر متفاوتند (تصویر شماره ۲)

تصویر شماره ۲

۲.۱.۲. ماهی درهم زبیده

این طرح به گفته خانم خدابنده‌لو از شهرت و محبوبیت بیشتری نزد طراحان و عامه مردم برخوردار است. وجه تسمیه آن هم از اسم بافنده آن، زبیده خانم، گرفته شده است. این طرح تمثالی از طرح ماهی سه رنگ است که به عقیده خانم خدابنده‌لو برگرفته از سه رنگ پرچم ملی و ریشه در حکومت ماد دارد. این طرح برخلاف طرح‌های دیگر ماهی درهم دارای شکستگی کمتری بوده و از انحنای بیشتری برخورداراست. (تصویر شماره۳).

تصویر شماره۳-ترنج ماهی زبیده ه با طرح گلفرنک،۲*۳، بافت بیجار، سال: معاصر(۷۰سال پیش) محل نگه داری: مجموعه شخصی

تصویر شماره ۴

۲.۱.۳.ماهی میرک

این طرح منتسب به روستا و منطقه‌ای از بیجار است. ماهی میرک به صورت لچک و ترنج بافته می‌شود، رنگ غالب زمینه لاکی و از حاشیه گلفرنگ در آن استفاده می‌شود. (تصویر شماره ۵)

تصویر شماره۵ منبع (نگارندگان) ماهی درهم میرک، بافت بیجار (روستای میرک، سال: معاصر)

۲.۱.۴.ماهی درهم حلوایی

این نوع طرح در روستایی به همین اسم بافته می‌شده و کاملاً هندسی است. ترنج آن شبیه لنگر کشتی است و رنگ غالب آن، قرمز دوغی و آبی هوایی می‌باشد (تصویر شماره ۷).

تصویرشماره۷ منبع(نگارندگان) ماهی درهم حلوایی، دو زرعی، بافت بیجار (روستای حلوایی، سال :دوره قاجار)

امروزه در بیجار انواع طرح ماهی درهم بسیار کم بافته می‌شود، اما با این اوصاف دارای شهرت و معروفیت خاص خود هستند. به حاشیه غالب این فرش‌ها، هراتی (یا به قولی توسباغه و یا سماوری) گفته می‌شود؛ حاشیه هراتی از دو شاه عباسی درشت با دو زایده اسلیمی در طرفین و دو زایده چند پر در بالا و پایینِ گل تشکیل می‌یابد، این نقش بصورت معکوس است؛ به طوری که در یکی تاج گل رو به حاشیه کناری و در دیگری تاج گل رو به حاشیه میانی قراردارد (وکیلی،۱۶۲:۱۳۸۲). این حاشیه در فرش‌های ماهی درهم بیجار دیده می شود، رنگ غالب این فرش‌ها لاکی، آبی و شتری بوده است. ساختار چندلایه‌ای[1] درنقش به درستی انجام گرفته است تکرار واگیره به صورت آیینه‌ای بوده است. (طرح شماره۲).

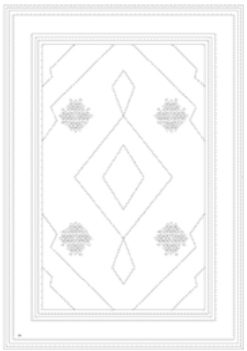

طرح شماره ۲

نسبت طول به عرض ۱/۵به ۱نیست.

- پراکندگی نقشمایه ماهی درهم نیز در سراسر فرش به صورت یکنواخت بوده است.

- نقوش، هندسی و زاویه‌دار بوده و برگ‌ها و گل‌ها تجریدی می‌باشند

- تراکم حاشیه، متناسب با متن بوده واندازه حاشیه بزرگ، مجموع دو حاشیه کوچک است.

- رنگ بکار رفته در حاشیه در متن فرش تکرار و رنگ بکار رفته در لچک در متن نیز بکار رفته است.

۲.۱.۵.ماهی درهم زبیده

طرح ماهی درهم زبیده دارای ویژگی‌های زیر است (طرح شماره ۲):

- ساختار چند لایه‌ای؛

- دارای ترنج گرد بوده و استفاده از گلفرنگ درمتن ترنج دیده می‌شود (تصویر۲). در این نوع ماهی درهم نیز قرینه آیینه است؛

- حالت ماهی‌ها انحنای بیشتری نسبت به بقیه ماهی درهم‌ها دارد.

- این انحنا در طرح مذکور هم با نقوش ختایی هماهنگی بیشتری دارد و هارمونی بیشتری به طرح می‌دهد و هم باعث پراکندگی نقوش یکسان است؛

- نقوش ختایی بکار رفته درلابلای ماهی‌ها به نسبت ماهی‌ها ریز شده و دارای تقارن است. نقوش ختایی تجریدی هستند (تصویر۴).

۲.۱.۶.ماهی درهم میرک

ویژگیهای این طرح عبارت است از:

- ساختار چند لایه‌ای (طرح شماره ۴)؛

- قرینه دراین فرش به صورت آیینه‌ای می باشد؛

- دراین فرش عدم تناسب اندازه حاشیه بزرگ با حاشیه کوچک دیده می‌شود (تصویر شماره۵)؛

-پراکندگی نقوش در زمینه و حاشیه دارای ریتم و تناسب مناسب می‌باشد؛

- دراین فرش عدم تقدم دیداری دیده می‌شود (ترنج نسبت به متن تقدم دیداری دارد)؛

- نقوش متن با حاشیه دارای تناسب می باشد.

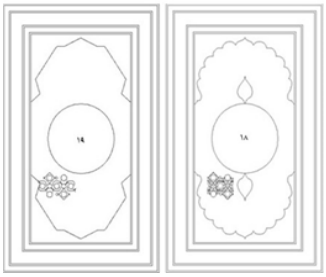

طرح شماره ۴

تصویرشماره۵-حاشیه فرش مذکورحاشیه هراتی می‌باشد

۲.۱.۷.ماهی درهم حلوایی

ویژگی‌های این طرح به قرار زیر است:

- پراکندگی رنگی در فرش به صورت یکسان بوده و رنگ‌های متن در حاشیه و همچنین در ترنج به چشم می‌خورد. پهنای حاشیه متناسب با متن است.

- در این فرش قرینه‌گی لچک‌ها درست انجام نگرفته و اندازه لچک‌ها باهم یکی نیست (تصویر۸).

- تناسبات حاشیه به درستی انجام نگرفته است گوشه‌سازی‌ها نیزبه درستی انجام نگرفته است(تصویر۹)

- ترنج هندسی باعث توازن و همگونی شده و در طرح هارمونی بوجود آورده.

- نقشمایه ماهی در این نوع فرش از سایر ماهی درهم‌ها کمی درشت‌تر و هندسی‌تر است، اما این هندسی بودن نظم و تعادل و ریتم را بهم نریخته است.

- پراکندگی رنگی در متن و حاشیه دارای تناسب بوده و رنگ‌های بکارفته در حاشیه از تقدم دیداری جلوگیری کرده است؛ تراکم حاشیه نسب به متن زیاد است پهنای حاشیه متناسب با متن است.

تصویر شماره ۸- در این تصویر عدم قرینگی درست لچک ها به دلیل اشتباه در بافت دیده می‌شود

تصویر شماره ۹

۱-ساختار چند لایه ای در فرش تفکیک الگوی سراسری و کلی فرش به ساختار های اصلی و فرعی است.به عبارت دیگر طراح برای به تصویردرآوردن الگوهای طرح چگونه فضا را پوشش داده است(دریایی،۱۳۸۶،۹۰).

در جدول ۱-مشخصات انواع ماهی درهم از نظر اصول طراحی و همچنین انطباق این فرش‌ها با اصول طراحی مشخص شده است.

ویژگی ها	ماهی درهم چند متنه	ماهی زبیده	ماهی میرک	ماهی حلوایی
الگو۱/۱،۱۶/۱،۸/۱،۴/۲	*	*	*	*
وجود تناسب در حاشیه	*		نادرست	*
تناسب درگوشه سازی درحاشیه اصلی	*	----	*	*
تناسب درگوشه سازی حاشیه ی کوچک	*	----	*	*
تکرار رنگ حاشیه درزمینه و ترنج	*	----	*	*
تناسب تراکم حاشیه و متن	*	*	*	نادرست
عدم تقدم دیداری حاشیه و متن	نادرست	----	*	*
تناسب نقشمایه ی های حاشیه و متن	نادرست	----	*	*
تقارن و تعادل مناسب اجزا	*	*	*	*
پراکندگی مناسب رنگ در همه اجزا	*	*	*	*
تناسب پهنای حاشیه با متن	*	----	*	*

۲.۲. لچک ترنج

امروزه یکی از طرح‌های زیبای بیجار انواع لچک و ترنج شاه عباسی و کف ساده است؛ در لچک و ترنج شاه عباسی در متن و لچک ترنج از گل و برگ ختایی و گل وبرگ شاه عباسی استفاده می‌شده است. رنگ غالب مورد استفاده در آن لاکی است؛ در لچک و ترنج کف ساده زمینه عاری از نقش بوده و در این صورت دارای رنگ واحد است که غالباً آبی بسیار تیره و یا رنگ موی شتری است و از ترنج‌هایی لوزی شکل و آویزهای نوک تیز استفاده و ترنج‌ها دارای گلهای شاه عباسی و گل و برگ‌های ختایی یا اسلیمی بوده است. گاهی ترنج‌ها بسیار پرکار و شلوغ بوده است. آرمن هانگلدینگ در اینباره می‌نویسد: «و... در بیجار قالی‌هایی داشتیم با سبک هندسی شده با ترنج‌های لوزی شکل و یا شش وجهی با آویزهایی پلکانی، همچنین لوزی‌ها که دارای موضوعات گیاهی استلیزه شده هستند. (تصویر۱۲)

ویژگی‌های لچک و ترنج عبارتست از:

قاب فرش در خود لوزی‌هایی با نقوش استلیزه دارد. چینش این لوزی‌ها از نظم خاصی پیروی می‌کند (تصویر شماره۱۲). نقوش دراین فرش کاملاً شکسته است.

- عدم قرینگی لچک‌ها در بالا و پایین فرش به چشم می‌خورد؛ البته به نظر نمی‌رسد که این خطا در طراحی صورت گرفته باشد و احتمالاً بخاطر خطا در بافت بوده است. تقارن در نقوش رعایت شده است. نقشمایه‌ها دارای نظم، ریتم و تقارن هستند.

- میزان پراکندگی نقوش در حاشیه‌ها با قاب ثانویه و ترنج یکسان است.

تناسبات حاشیه درست بوده اما در گوشه‌سازی حاشیه دچار اشکال می‌باشد (تصوبر شماره ۱۰).

-پراکندگی رنگ در ترنج، لچک‌ها و حاشیه‌ها مناسب بوده، اما رنگ زمینه اندکی با سایر رنگ‌ها تفاوت داشته و تنها بواسطه حاشیه کوچک داخلی از فرش جدا نشده و این باعث تقدم دیداری متن بر سایرقسمت‌ها شده است.

تصویر شماره۱۰ منبع(نگارندگان)، لچک ترنج،۴۰۰*۶۲۶ سال:۱۲۵ قبل محل نگه داری: مجموعه شخصی

تصویر شماره۱۱

تصویر شماره۱۲

در جدول ۲- مشخصات لچک ترنج درهم از نظر اصول طراحی و همچنین انطباق این فرش با اصول طراحی مشخص شده است.

عنوان طرح	تأیید	توضیحات
لچک و ترنج کف ساده	*	
الگو،۱/۲۱/۱،۱/۴،۱۶/۸	*	
وجود تناسب در حاشیه	*	
تناسب گوشه‌سازی در حاشیه اصلی	نادرست	
تناسب گوشه سازی حاشیه کوچک	*	
تکرار رنگ حاشیه در زمینه و ترنج	*	
وجود ریتم در چرخش نقشمایه‌ها	*	
وجود ریتم در چرخش فضاها	*	
وجود نظم و تقارن در نقشمایه‌ها	*	
وجود نظم و تعادل در نقشمایه‌ها	*	
شیوه تجریدی نقشمایه ختایی	*	
تکرار رنگ حاشیه اصلی در لچک	*	
تضاد رنگ بین قاب‌ها با متن حاشیه اصلی	*	
تناسب انداه لچک‌ها با متن	*	
تناسب نقوش قاب‌های لوزی با حاشیه	*	
تراکم مناسب نقوش درحاشیه ومتن	*	
چیدمان مناسب نقوش در حاشیه و متن	*	
عدم تقدم دیداری متن و حاشیه	*	

۲.۳. اسلیمی دهن اژدری

امروزه طرح دهن اژدری در بیجار بسیار بافته می‌شود به طوری که یکی از طرح‌های مورد علاقه بیجاریان شده است. این طرح در بیجار به صورتِ بندی و شکسته بوده است. درکتاب *فرش‌های کردستان* نوشته صوراسرافیل به فرشی با این طرح اشاره دارد که توسط علیرصا خان سرتیپ برای هدیه دادن به مظفرالدین شاه شفارش داده شده است؛ این به تاریخ ۱۳۰۹ه.ق است. حاشیه این طرح از متن تبعیت می‌کند، رنگ زمینه غالباً تیره و اجزا و گل‌ها دارای رنگ روشن هستند.

این طرح دارای ساختارچند لایه‌ای می‌باشد. در این طرح نقوش اسلیمی با نقوش ختایی تلفیق شده است. خطوط اسلیمی نسبت به خطوط ختایی ضخیم‌تر است.

- بند اسلیمی به اشتباه از سربند اسلیمی جدا شده و از زیر ختایی رد شده و به سربنددیگر اسلیمی رسیده است(تصویرشماره۱۴).

- اندازه اسلیمی‌ها در بالا و پایین فرش متفاوتند و این تفاوت با تمایز رنگی نشان داده شده است (تصویر شماره۱۳). ترکیب رنگی به خوبی صورت گرفته است.

- خطوط اسلیمی حالت مدور خود را حفظ نموده اما با ختایی به اشتباه تلفیق شده‌اند.

- پراکندگی رنگی در متن، حاشیه و نقشمایه متناسب بوده، حاشیه‌ها دارای تناسب نیستند اما اندازه آنها متناسب با ابعاد فرش می‌باشد.

- در این فرش عدم تقدم دیداری رعایت شده است. تراکم نقوش در همه جا یکسان بوده و نقوش متن با نقوش حاشیه دارای تناسب است.

تصویر شماره۱۳ منبع(نگارندگان)، اسلیمی دهن اژدری
،۷۳۶*۷۳۶،سال:دوره قاجار، محل نگه داری: مجموعه شخصی

تصویر شماره۱۴

در جدول ۳- مشخصات اسلیمی دهن اژدری هم از نظر اصول طراحی و همچنین انطباق این فرش با اصول طراحی مشخص شده است.

عنوان طرح	تأیید	توضیحات
اسلیمی دهن اژدری	*	
الگو،۱۶/۸،۱/۴،۱/۲۱/۱	*	
وجود تناسب در حاشیه	*	
تناسب گوشه‌سازی در حاشیه اصلی	*	
تناسب گوشه‌سازی حاشیه کوچک	نادرست	عدم وجود حاشیه ی کوچک
تکرار رنگ حاشیه درزمینه	*	
وجود نظم و تقارن در نقشمایه‌ها	*	
وجود نظم و تعادل در نقشمایه‌ها	*	
شیوه تجریدی نقشمایه ختایی	*	
شیوه تجریدی نقشمایه اسلیمی	*	
عدم تلفیق نقشمایه ختایی و اسلیمی	نادرست	
عدم تلفیق نقشمایه‌های اسلیمی با یکدیگر	*	
وجود نقدم ضخامت ساقه اسلیمی برساقه ختایی	*	
چیدمان رنگی مناسب درهمه اجزا	*	
چیدمان مناسب نقوش درحاشیه و متن	*	

۲.۴.طرح گلدانی

این طرح دارای شاخصه‌های زیر است:

- ساختار چند لایه‌ای (طرح شماره ۵)

- چیدمان منظم و متناسب گلدان‌ها و پیروی از یک نظم هندسی.

- گل‌های اصلی نیز دارای ریتم و ترکیب مناسبی می‌باشد. تقارن و نظم دراجرای موتیف‌ها به چشم می‌خورد.

- فضاهای خالی بین گلدان‌ها با دسته گل‌هایی پر شده و این تقسیم فضا به درستی انجام گرفته است (تصویر۱۷).

- تناسبات حاشیه به درستی صورت نگرفته است؛ بدین معنی که اندازه حاشیه بزرگ باید مساوی مجموع دو حاشیه کوچک باشد اما دراین فرش اندازه حاشیه بزرگ و کوچک مساوی است (تصویرشماره۱۶).

- گوشه‌سازی حاشیه‌ها به درستی صورت نگرفته است (تصویرشماره۱۶).

-تراکم نقشمایه‌ها درحاشیه زیاد است اما با تراکم گل‌های گلدان همخوانی دارد. تکرار واگیره به صورت آیینه ای[1] بوده است.

-عدم تقدم دیداری در فرش حکم فرماست.

- چیدمان رنگی مناسبی بر فرش حاکم است؛ زمینه سیاه با گلدان‌های قرمز وگل‌های رنگی از لحاظ رنگی با حاشیه فرش همخوانی دارد بدین معنی که رنگ‌های بکار رفته در متن نیز در حاشیه به کار رفته و بالعکس و به دین صورت این دو با هم ارتباط برقرار می‌کنند.

تصویر شماره۱۵منبع (نگارندگان)، ۳۲۰*۲۳۶ سال :دوره قاجار محل نکه داری: مجموعه شخصی

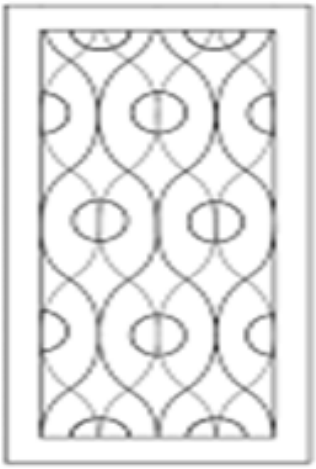

طرح شماره ۵

تصویر شماره۱۶

[1] . نواع تکرارها عبارتند از: تکرار قرینه ای، تکرار سرهم سوار، تکرار آیینه ای : تکرارسرهم سوار: در این تکرار انتهای موتیف قبلی ابتدای موتیف بعدی میباشد. تکرار آیینه ای: یعنی چهار بار با چرخش های افقی و عمودی طرح تکرار شده و متن را پر می باشد.

مشخصات گلدان هم اصول وهم

جدول۴- طرح از نظر طراحی

عنوان طرح	تأیید	توضیحات
گلدانی	*	
الگو،۱/۲۱/۱،۱/۴،۱/۸،۱۶	--	
وجود تناسب در حاشیه	نادرست	
تناسب گوشه سازی در حاشیه اصلی	*	
تناسب گوشه سازی حاشیه کوچک	*	
تکرار رنگ حاشیه درزمینه	*	
وجود نظم و تقارن درنقشمایه‌ها	*	
وجود نظم و تعادل در نقشمایه‌ها	*	
طبیعت گرایی در گل‌های اصلی	*	
طبیعت گرایی در گل‌های فرعی	*	
چیدمان متناسب گلدان‌ها در زمینه	*	
چیدمان متناسب گل‌های اصلی در زمینه	*	
چیدمان متناسب گل‌های فرعی در زمینه	*	
وجود تناسب در چیدمان کلی طرح	*	
تراکم مناسب نقوش متن با حاشیه	*	
چیدمان مناسب رنگ در گلدان‌ها و گل‌ها	*	
تناسب رنگ حاشیه با رنگ زمینه و نقوش	*	

۲.۵.گل و بلبل

این طرح‌بندی بوده و قرینه آن به صورت آیینه‌ای می‌باشد؛ این طرح به صورت بندها و تمایز رنگی این قاب‌ها از هم متمایز می‌شوند.

در این فرش تقدم دیداری به چشم نمی‌خورد گل ها و پرندگان به صورت طبیعی طراحی شده‌اند. حالت قاب ها و همچنین ترکیب رنگ‌ها به فرش حالت لچک و ترنج داده اند.

- چیدمان فضای داخلی قاب‌ها به گونه‌ای توسط گل ها تناسب یافته که فضای مثبت ومنفی یکسانی را به وجود آورده است.

- اندازه حاشیه‌ها دارای تناسب نیست بدین معنی که اندازه حاشیه بزرگ با مجموع دو حاشیه کوچک مساوی نیست.

-چیدمان رنگی حاشیه با متن متناسب بوده به‌گونه‌ای که رنگ حاشیه در متن و رنگ متن در حاشیه تکرار شده است و بدین ترتیب بین این دو ارتباط برقرارمی‌شود و پراکندگی رنگ در قاب‌ها دارای ریتم است بدین صورت که با قاب‌های دارای طرح یکسان رنگی مشخص و با قاب دارای طرح دیگر رنگ دیگر به کار برده شده است.

تصویر شماره۱۸منبع (نگارندگان)، طرح گل و بلبل ابعاد:۳*۲ سال :معاصر

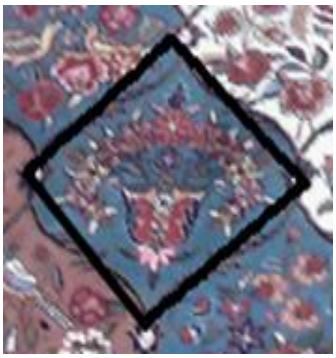

تصویر شماره ۱۹

تصویر شماره ۲۰

در جدول ۵- طرح گل و بلبل هم از نظر اصول طراحی و همچنین انطباق این فرش با اصول طراحی مشخص شده است.

عنوان طرح	تأیید	توضیحات
گل و بلبل	*	
الگو،۱/۲۱/۱،۱/۴،۸/۱۶	--	
وجود تناسب در حاشیه	*	
تناسب گوشه سازی در حاشیه اصلی	*	
تناسب گوشه سازی حاشیه ی کوچک	*	
تکرار رنگ حاشیه درزمینه	*	
وجود نظم و تقارن درنقشمایه ها	*	
وجود نظم و تعادل درنقشمایه ها	*	
چیدمان متناسب قابها	*	
تلفیق نقشمایه ی پرنده با گلها درزمینه	*	
چیدمان متناسب گلدانهاو پرندگان و گلهای درزمینه	*	
چیدمان متناسب ومتصاد رنگها درزمینه	*	
وجود ریتم درچرخش نقشمایه ها و رنگها	*	
طبیعت گرایی ترسیم گلها و گلدان ها	*	
طبیعت گرایی درترسیم پرندگان	*	
تناسب فضای مثبت و منفی در قابها	*	
چیدمان مناسب رنگها در قابها و حاشیه ها	*	

۲.۶.طرح دار و گل

ویژگی‌های این طرح عبارتست از:

- ساختار چند لایه

- ساقه‌ها دارای حالت مدور بوده و گل‌های محمدی بر روی آن قرار دارد.

- تراکم گل‌های محمدی درمتن مناسب می‌باشد، فضای مثبت و منفی در زمینه، لچک، ترنج و حاشیه به درستی تقسیم شده است.

- قاب‌های حاشیه یکی درمیان از نظررنگی و نقشمایه‌ها متفاوت است

-تراکم نقشمایه‌ها درداخل قاب‌ها مناسب بوده و تراکم فضای خارجی قابها نیز به درستی انجام گرفته است. تناسبات حاشیه به درستی انجام نگرفته است(تصویر۲۳)

-تراکم رنگی در متن، حاشیه‌ها، لچک و ترنج مناسب بوده و چیدمان رنگی در کل اجزا مناسب است.

تصویر شماره۲۱ منبع(نگارندگان)، دو زرعی بافت بیجار دوره ی معاصر

تصویر شماره۲۲

تصویر شماره ۲۳

.در جدول۶- مشخصات طرح دار و گل هم از نظر اصول طراحی وهمچنین انطباق این فرش با اصول طراحی مشخص شد.

عنوان طرح	تأیید	توضیحات
لچک و ترنج داروگل	*	
الگو،۱۶/۸،۱/۴،۱/۲۱/۱	*	
وجود تناسب در حاشیه	نادرست	
تناسب گوشه سازی در حاشیه اصلی	*	
تناسب گوشه سازی حاشیه ی کوچک	*	
تکرار رنگ حاشیه درزمینه و ترنج	*	
وجود ریتم در چرخش نقشمایه ها	*	
وجود ریتم در چرخش فضاها	*	
وجود نظم و تقارن درنقشمایه ها	*	
وجود نظم و تعادل درنقشمایه ها	*	
چیدمان مناسب گل ها برروی شاخه ها	*	
جهت مندی وهمسویی اجزا روی شاخه ختایی	*	
چیدمان مناسب قاب ها در حاشیه	*	
تضاد بین رنگ قاب ها با حاشیه ی اصلی	*	
تکرار رنگ قاب ها درزمینه،ترنج ولچک	*	

۲.۷.طرح شاه‌عباسی

ویژگی‌های طرح شاه عباسی به قرار زیر است:

- ساختار چند لایه‌ای.

- ترنج دایره‌ای داخل هرکلاله گل‌های فرنگ استفاده شده است.

- شاخه‌ها حالت مدور خود راحفظ کرده و همچنین ضخامت این شاخه ها در همه جا به یک اندازه می باشد وگل های شاه عباسی برکه روی آنها قرارگرفته اند دارای تقارن و نظم مناسب بوده اند(تصویر۲۶).

- برگ های ختایی نیز به درستی بر روی شاخه ها قرارگرفته و دارای تراکم مناسبی می باشد(تصویره۲۶).

- پراکندگی نقوش درمتن مناسب وبه درستی انجام گرفته است.

- حاشیه‌ها دارای تناسب بوده بدین معنی که اندازه حاشیه بزرگ با مجموع دو حاشیه کوچک یکسان است اما درمورد گوشه سازی درحاشیه نیز گوشه سازی ها به درستی انجام شده و وگوشه سازی ها درست می باشد.

-پراکندگی نقوش درمتن و حاشیه متناسب بوده ،گل های ختایی با گلفرنگ تلفیق نشده است البته این تلفیق در حاشیه صورت گرفته است(تصویر۲۵).

-رنگ‌های ترنج درحاشیه تکرارو رنگ‌های زمینه در گل‌های حاشیه تکرارشده است. چیدمان رنگی در کل اجزا دارای تناسب است

-گل‌ها و برگ‌های ختایی به صورت تجریدی ترسیم شده‌اند. گلهای فرنگ به صورت طبیعی ترسیم شده اند

تصویر شماره۲۴منبع (نگارندگان)، لچک ترنج شاه عباسی ۳*۲ معاصر بافت بیجار

تصویرشماره ۲۵

تصویر شماره ۲۶

در جدول ۷- مشخصات طرح لچک ترنج شاه عباسی هم از نظر اصول طراحی وهمچنین انطباق این فرش با اصول طراحی مشخص شده است.

عنوان طرح	تأیید	توضیحات
لچک و ترنج شاه عباسی	❊	
الگو،۱/۲۱/۱،۱/۴،۱/۸،۱۶	❊	
وجود تناسب در حاشیه	❊	
تناسب گوشه سازی در حاشیه اصلی	❊	
تناسب گوشه سازی حاشیه ی کوچک	❊	
تکرار رنگ حاشیه درزمینه و ترنج	❊	
وجود ریتم در چرخش نقشمایه ها	❊	
وجود ریتم در چرخش فضاها	❊	
وجود نظم و تقارن درنقشمایه ها	❊	
وجود نظم و تعادل درنقشمایه ها	❊	
وجود تقارن در اجرای گل های اصلی	❊	
وجود تقارن در اجرای گل های فرعی	❊	
جهت مندی وهمسویی اجزا روی شاخه ختایی	❊	
چیدمان متناسب انواع برگ هادرفضای گردش ختایی	❊	
عدم تلفیق نقشمایه های ختایی و گلفرنگ	نادرست	
چیدمان مناسب رنگ ها درمتن،ترنج،لچک و حاشیه	❊	

۲.۸.طرح شکارگاه

این طرح در بیجار بافته می شود و دارای انواعی است: به گفته خانم خدابنده لو این طرح در بیجار دارای زیر شاخه مرغزار، چمنزار و شگارگاه خشتی می‌باشد به گونه‌ای که در نمونه‌های خشتی آن در هر خشت آن انواع بته، چرنده و حیوانات قرار می‌گیرد و درنمونه‌های چمنزارو مرغزاراز گونه های جانوری بومی منطقه ی بیجاراستفاده میشود. طرحهای جانوری در بیجار با لچک ترنج یا بدون لچک و ترنج بافته می‌شوند نقوش متن گاهی در متن تکرارشده وگاهی بدون تکرارند (دانشگر،۱۳۷۶: ۳۴۳). حاشیه اینگونه فرش‌ها ازمتن تبعیت می‌کند. رنگ نیزاز طبیعت پیروی می‌کند.

-تصویر فوق مربوط به طرح شکارگاه می باشدکه طرح دارای ساختارچندلایه ای می باشد. طرح بسیار شلوغ می باشد. حرکت همه ی نقشمایه ها به سمت ترنج می‌باشد.(تصویر شماره۳۱).

-خطوط طراحی حیوانات پرازالتهاب وتشویش است بدین معنی که هنگامی که حیوانات در مرغزار باشند آرامش خاصی درطراحی حیوانات دیده می- شود اما در این طرح صحنه ی شکار و گرفت وگیر است پس تشویش و هیجان در طراحی حیوانات و حتی کل متن فرش دیده می شود.

-گردش حیوانات حول یک محورفرضی می چرخد و یک بیضی را شکل می‌دهد (تصویر۲۹). تقدم دیداری حیوانات برمتن حکم فرماست.

اسپیرال‌های ختایی مدور بودن خود را حفظ کرده، گل های ختایی دارای تقارن بوده اسپیرال های ختایی بسیار شلوغ بوده امامحل قرارگیری گل ها وبرگ هایی ختایی به درستی انجام گرفته است. گل های ختایی با گل های فرنگ تلفیق شده اند واین تلفیق به درستی انجام نگرفته است

حاشیه ها بسیار شلوغ بوده، تلفیق نقوش ختایی و گلفرنگ درحاشیه هم دیده می شود. تراکم رنگی درحاشییه ها ومتن دارای تناسب است. چیدمان رنگی باعث تقدم دیداری حیوانات برسایراجزا ومتن شده است. تناسبات حاشیه به درستی انجام گرفته وحاشیه سازی ها هم به درستی صورت گرفته است.

تصویرشماره۲۷منبع (نگارندگان)،شکارگاه،۲*۳ ، معاصر،

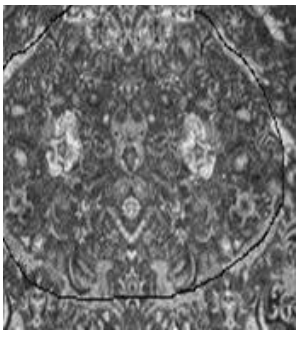

تصویرشماره۲۸

تصویرشماره۲۹

تصویرشماره۳۰

در جدول ۸-مشخصات طرح شکارگاه هم از نظر اصول طراحی وهمچنین انطباق این فرش با اصول طراحی مشخص شده است.

عنوان طرح	تأیید	توضیحات
لچک و ترنج شکارگاه	*	
الگو،۱/۲۱/۱،۱/۴،۱/۸،۱۶	*	
وجود تناسب در حاشیه	*	
تناسب گوشه سازی درحاشیه اصلی	*	
تناسب گوشه سازی حاشیه ی کوچک	*	
تکراررنگ حاشیه درزمینه	*	
وجود ریتم در چرخش نقشمایه ها	*	
وجود ریتم درچرخش فضاها	*	
وجود نظم و تقارن درنقشمایه ها	*	
وجود نظم و تعادل درنقشمایه ها	*	
گردش حلزونی شاخه های ختایی	*	
شیوه ی طبیعت گرایی در طراحی نقوش جانوری	*	
شیوه ی طبیعت گرایی درطراحی برگها	*	
عدم تلفیق نقشمایه های حیوانی ختایی	*	
وجود تناسب دراجرای گل های اصلی	*	
وجود تناسب در اجرای گل های فرعی	*	
عدم تلفیق نقشمایه ی ختایی با نقوش گلفرنگ	نادرست	
چیدمان مناسب رنگی در متن	نادرست	
تراکم رنگی مناسب در متن و حاشیه	*	

نتیجه‌گیری

در این تحقیق ضمن شناسایی و معرفی طرح و نقش فرش بیجار، به بررسی منشأ این طرح‌ها و همچنین به بررسی زیباشناسی و ساختار شناسی این فرشها پرداخته شد. نقوش و طرح های مورد استفاده بیجار به عنوان جزیی از نقوش و طرح های قدیمی ایران از نسلی به نسل دیگر انتقال یافته است اما در دوره معاصر تغییر در اندیشه و سلیقه مردم، تغییر و تحولات بازار و تغیر ذائقه بازار نیز بر این طرح‌ها تأثیرگذاشت. برخی دیگر حتی با داشتن مغایرت با اصول طراحی سنتی هنوز هم ماندگار هستند. فرش بیجار از لحاظ زیبایی شناسی تا جایی که به سنت‌ها آسیبی نرسد اصول طراحی را رعایت نموده اما حاشیه‌ها در بیجار کمی تا اندکی دچارعدم تناسب بوده و گوشه‌سازی‌ها دچارمشکل میباشد. با این اوصاف طرح و نقش فرش بیجار با فرهنگ مردم این منطقه عجین شده و مورد پسند آنها می باشد.

منابع و مأخذ:

کتاب‌ها:

آذرباد، حسین. (۱۳۸۱). حشمتی رضوی، فضل الله، فرشنامه ایران، پژوهشگاه، تهران.

ادواردز، سیسیل و صبا، مهین دخت. (۱۳۸۶). قالی ایران، فرهنگسرا، تهران.

به آذین، م. (۲۵۳۶). قالی ایران، چاپخانه ی سپهر وابسته به انتشارات فرانکلین، تهران.

پرهام، سیروس. (۱۳۸۷). دستبافته‌های عشایری و روستایی فارس، جلد دوم، امیرکبیر، تهران.

پوپ، آرتورآبراهام و فیلیس،آکرمن، سرویراستارسیروس پرهام. (۱۳۷۸). سیری در هنرایران، جلدششم، انتشارات علمی فرهنگی، تهران.

خدابنده لو، نسرین. راهنمای حوزه میدانی و همکاری آرشیوی.

دانشگر، احمد. (۱۳۷۶). فرهنگ جامع فرش یادوار، یادواره اسدی، تهران.

رونقیان تبریزی، سعید. راهنمای حوزه میدانی و همکاری آرشیوی

عمید، حسن. (۱۳۷۸). فرهنگ لغت عمید، جلد اول، چاپ ششم، انتشارات امیر کبیر، تهران.

نصیری، محمدجواد. (۱۳۷۴). سیری در هنر قالیبافی ایران، پرنگ، تهران.

نصیری، محمدجواد. (۱۳۸۲). فرش ایران، پرنگ، تهران.

هانگلدین، آرمن. (۱۳۷۵). قالی‌های ایرانی، ابراهیمی، اصغر، یساولی، تهران.

یساولی، جواد. (۱۳۷۰). مقدمه‌ای بر شناخت قالی ایران، انتشارات فرهنگسرا، تهران.

یساولی، جواد. (۱۳۷۰). قالی و قالیچه های ایران، یساولی، تهران.

وکیلی، ابوالفضل. (۱۳۸۲). شناخت طرحها و نقشهای فرش ایران و جهان، نقش هستی، تهران.

فهرست تصاویر

تصویر شماره ۱و۲و۳و۴.....ص ۸ منابع میدانی(سرکار خانم خدابنده لو)

طرح شماره۱و ۲و۳.....ص۸

تصویر شماره۵و ۶و ۷و۸و۹.....ص۹ منابع میدانی(سرکار خانم خدابنده لو).

تصویر شماره۱۰و ۱۱و ۱۲.....ص۱۰ منابع میدانی(جناب استاد رونقیان)

طرح شماره ۴.....ص۹

تصویر شماره ۱۳و۱۴.....ص۱۱ منابع میدانی(جناب استاد رونقیان)

تصویر شماره ۱۵و۱۶و۱۷.....ص۱۲ منابع میدانی(جناب استاد رونقیان)

تصویر شماره ۱۸و ۱۹ و ۲۰.....ص۱۳ منابع میدانی(جناب استاد رونقیان)

تصویر شماره ۲۱و ۲۲و۲۳.....ص۱۴ منابع میدانی(جناب استاد رونقیان)

تصویر شماره۲۴و۲۵و۲۶.....ص۱۵ منابع میدانی(سرکار خانم خدابنده لو)

تصویر شماره۲۷و ۲۸ و ۲۹ و ۳۰.....ص۱۶ منابع میدانی(سرکار خانم خدابنده لو)